

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Teemme yhdessä lasten, nuorten ja perheiden hyvää arkea

LAPE

Perhekeskusten toimintaympäristö

Perhevapaalta työmarkkinoille -hanke

12.6.2018

Marjaana Pelkonen, erityisasiantuntija, Lape, STM

Perhekes- kuksen kehittämisen kaari

Terminologia täsmentyy

Paikallisia sisältöön kohdistuvia pilotteja > Laajempia kokonaisuuksia yli kuntarajojen > Maakunnallinen malli

Perhekeskukset Lape-ohjelmassa ja sen jälkeen

Perhekeskuksia rakennetaan jokaisessa maakunnassa

Muutostyön odotettu tulos

- koko maahan syntyy kattava, kaikki lapsiperheet tavoittava perhekeskusten verkosto
- palvelujen painopistettä on pystytty siirtämään korjaavista palveluista varhaisempiin ja ehkäiseviin
- muutostyö ei pysähdy Lape-ohjelmakautteen, vaan jatkuu pitkäjänteisesti -> pysyvä muutos
- jatko on varmistettu kansallisin ja maakunnallisin toimenpitein

Mikä on perhekeskus? Alustavaa määrittelyä

- Perhekeskus
  - on **palvelujen kokonaisuus**, joka sisältää lapsille ja perheille suunnatut hyvinvointia, terveyttä, kasvua ja kehitystä edistävät sekä varhaisen tuen ja hoidon palvelut
  - verkostoi ja **sovittaa yhteen** nyt erillään olevat lapsiperheiden palvelut siten, että jokainen lapsi ja perhe saa tarvitsemansa tuen ja avun -> toimii palvelujen **verkostona**, tarvitaan myös tiloja
- Keitä palvelee:
  - kaikkia lapsiperheitä ml monikulttuuriset perheet, moninaiset perheet ja vammaisten lasten perheet
  - ml kouluikäiset ja heidän perheensä (sosiaalipalvelut, vanhemmuuden tuki)
  - ml nuoret maakunnan ja kuntien tarpeiden mukaan
- Laaja kokonaisuus
  - kaikki maakunnat mukana
  - sisältö laaja, toimijoita paljon, mukana perheet ja kolmas sektori
  - muodostetaan uuteen maakunta-kunta -toimintaympäristöön

Tavoitteena: Lasten ja perheiden

- Voimavarat, autetuksi tuleminen sekä osallisuuden ja kohdatuksi tulemisen kokemukset vahvistuvat
- Tarpeisiin vastaaminen paranee
- Avun ja tuen saanti varhentuu

Hyötyjä lapsille ja perheille

- Antaa arjen tukea, monipuolisemman palvelutarjonnan ja uusia toimintamahdollisuuksia
- Tarpeiden mukaisen avun saanti nopeutuu ja aikaistuu, on paremmin koordinoitua ja kohdennettua
- Palvelujen saavutettavuus paranee, kun perhe ohjautuu viiveettä oikealle työntekijälle
- Useita palveluja samanaikaisesti tarvitseva tulee paremmin autetuksi, kun huolehdittu koordinoinnista ja vastuista
- Verkoston avulla monipuolisempia palveluja sekä vapaaehtoisten ja vertaisten tukea ja tukea vanhemmuuteen

Miksi
perhekeskus-
toimintaa
rakennetaan?

Miksi perhekeskus- toimintaa rakennetaan?

Hyötyjä ammattilaisille/toimijoille

- yhteinen suunnittelu yhtenäistää työtapoja, parantaa laatua, helpottaa toisten työn tuntemista, auttaa toimimaan itsenäisemmin ja ottamaan kokonaisvastuuta perheiden tilanteesta
- yhdessä toimiminen
  - antaa 'taustatukea', kukaan ei selviä yksin hankalien ongelmien kanssa
  - parantaa työntekijöiden työssä jaksamista ja parantaa työhyvinvointia

Syvin ideologia

- synergia - yhdessä enemmän (kumppanuus: toimijat, perheet)
- laadullisesti uudelle, syvällisemmälle tasolle
  - asiakastyössä (kohtaaminen, kuuleminen, osallisuus, kokonaistilanne)
  - ammattilaisten yhteistoiminnassa (oppiminen, osaaminen kehittyä)
  - johtamisessa (yhteensovittaminen, rajojen ylittäminen)
- varhaisemmin, vaikuttavammin, kustannusten kasvua hilliten

Kansalliset linjaukset (Mitä perhekeskukselta edellytetään) – Kiteytetty projektisuunnitelmasta

- **Selkiytetään** perhekeskuksen **tehtävät** lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja varmistamiseksi ja otetaan käyttöön niitä varten kehitetyt toimintamallit ja -menetelmät
- **Verkostoidaan** tehtävien toteuttamiseksi tarvittavat lapsiperheiden **palvelut** ja toiminnot toimivaksi kokonaisuudeksi ja **perustetaan** yhteisöllisiä **kohtaamispaikkoja**
- **Asemoidaan** perhekeskukset ja niiden toimipisteet sekä kohtaamispaikat maakunnan alueella (organisointi) ja huolehditaan tilasuunnittelusta. (Verkosto tarvitsee toimiakseen myös tiloja)
- **Huolehditaan** kokonaisuuden **johtamisesta ja koordinaatiosta**, palvelujen ja toimintojen **yhteensovittamisesta** sekä **osaamisesta**

Kansalliset linjaukset (jatkuu)

- **Sovitaan** tarvittavista **yhteistyörakenteista** (yhdyspinnat) ja **yhteisistä käytännöistä**
  - kunta: varhaiskasvatus, kuntien hyte-toiminta toiminta
  - maakunta: lasten perus- ja erityispalvelut ml OT, aikuisten perus- ja erityispalvelut
  - kunta ja maakunta: opiskeluhuollon palvelut
  - järjestöt ja seurakunnat (sopimukset)
- **Uudistetaan toimintakulttuuria** Lapen toimintaperiaatteiden avulla
  - lapsen oikeudet, lapsi- ja perhelähtöisyys, voimavarojen vahvistaminen, moninaisuus
- Otetaan käyttöön toimintatapoja ja malleja, joiden avulla **lapset, nuoret ja perheet mukana** toimintaa kehittämässä ja arvioimassa
- Sovitaan jatkuvan kehittämisen ja seurannan rakenteet ml suunnitelma

Mitä perhekeskus tekee?

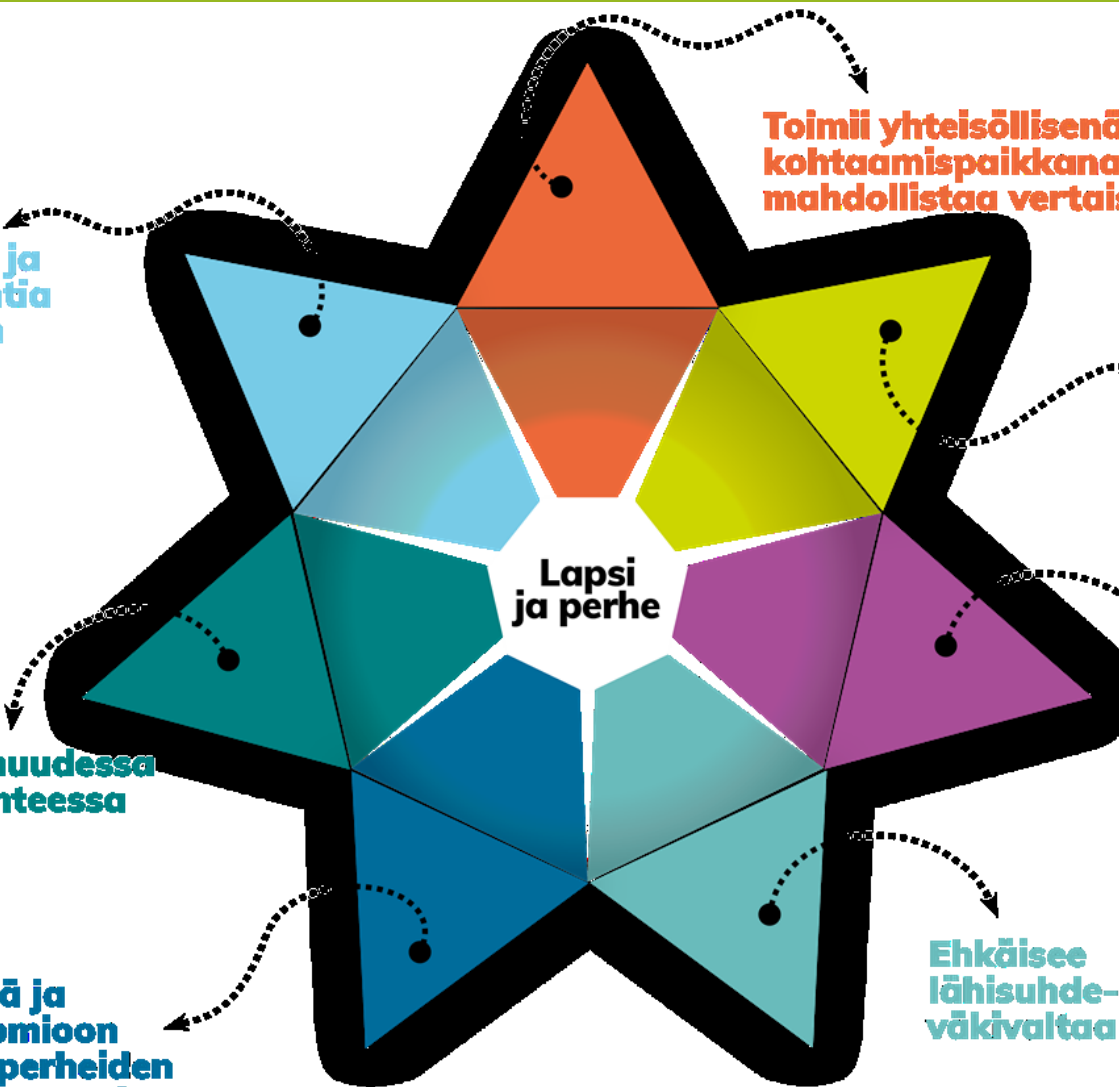
Peken yhteiset tehtävät

Edistää
ja seuraa
lapsen ja
perheen
terveyttä ja
hyvinvointia
ml lapsen
kasvua

Tukee
vanhemmuudessa
ja parisuhteessa

Ymmärtää ja
ottaa huomioon
lasten ja perheiden
moninaisuuden ja
monikulttuurisuuden

Toimii yhteisöllisenä
kohtaamispaikkana,
mahdollistaa vertaistuen

Tarjoaa
varhaista
tukea, hoitoa
ja kuntoutusta

Auttaa sovinnolliseen
eroon ja vanhemmuuden
jatkumiseen

Ehkäisee
lähisuhde-
väkivaltaa

Tehtävät - taustaa

- Tehtävät ensisijaisia lasten ja perheiden hyvinvoinnin näkökulmasta, palvelut toteuttavat tehtäviä
- Tehtävät valikoituneet ajankohtaisista aiheista Lape-suunnittelun vaiheessa (osasta erilliset projektisuunnitelmat)
- Tehtävät perhekeskustoimijoiden yhteisiä, painottuvat eri ammattilaisilla eri tavoin
- Tärkeä keskustella ja sopia tehtävistä yhdessä, sisällyttää maakunnan perhekeskuksen toimintasuunnitelmaan ja sopia käytettävistä toimintamalleista ja menetelmistä (esim. vanhemmuussuunnitelma)
- Kustakin tehtävästä 1-3 diaa, jäsenitys MIKSI-MITÄ-MITEN
- Valokeilassa: Varhainen tuki, hoito ja kuntoutus
  - mm Aulikki Kananojan selvitystyön sisältämä painotus varhaiseen tukeen, yksi perhekeskuksen onnistumisen kulmakivistä

Tarjoaa varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta (1)

Miksi

- Lapset ja vanhemmat saavat tarpeidensa mukaista apua aikaisempaa nopeammin, kohdennetummin ja koordinoitummin. Päihde- ja mielenterveysongelmien ehkäisy sekä varhaisempi havaitseminen ja hoito on keskeinen haaste.
- Palvelujen saavutettavuus paranee, kun perhe ohjautuu oikealle työntekijälle viiveettä.
- Asiakkaiden palvelukokemukset parantuvat, kun tukea ja apua tarvitsevat perheet tulevat tunnistetuiksi ja autetuiksi.
- Perhekeskustoimintamallin mukainen toiminta näkyy taloudellisina ja hyvinvoinnin hyötyinä, kun painopistettä siirretään varhaisempaan tukeen ja hoitoon ja näin vähennetään ongelmien vaikeutumista ja korjaavien palvelujen tarpeen kasvua.

Tarjoaa varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta (2)

Mitä (1)

Kuvataan lapsen, vanhempien ja muun perheen varhaisen tuen, hoidon ja kuntoutuksen palvelut, toiminta sekä niille tarvittava tuki. Sovitaan eri tahojen roolit ja määritellään tarvittava osaaminen. Kuvataan lasten ja perheiden osallisuus.

Varhainen tuki

- Neuvolan tuki mm. varhainen tuki kasvatuksellisiin kysymyksiin ja laajat terveystarkastukset
- Varhaiskasvatuksen tuki osana lapsen hoitopäivää
- Kotipalvelu ja perhetyö
- Vertaisryhmät esim. erilaiset vanhempainryhmät
- Neuvolan ja erityispalveluiden tuki varhaiskasvatukselle
- Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhdessä antama tuki

Mitä (2)

Varhainen hoito ja kuntoutus

- Varhainen hoito yhdessä lapsiperheiden perhetyön ja kotipalvelun sekä aikuisten palveluiden kanssa
- Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen konsultaatiotuen avulla
- Varhainen tuki ja hoito kasvatus- ja perheneuvonnassa
- Perheasioiden sovittelu tarvittaessa monialaisesti
- Varhainen kuntoutus mm. varhaiskasvatuksessa (puheterapia, fysioterapia, ravitsemusterapia sekä toimintaterapia)
- Erityispalveluiden jalkautuva ja konsultoiva tuki, hoito ja kuntoutus perhekeskustoiminnassa
- Lasten ja perheiden lääkäripalvelut nyt ja sote-uudistuksessa

Tarjoaa varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta (3)

Miten

Perhekeskuksen toiminta järjestetään siten, että

- palveluohjaus on nopeaa, joustavaa ja mahdollistaa viiveettömän pääsyn palveluihin sekä ohjautumisen oikealle työntekijälle
- tarpeiden arviointia ja siihen liittyvää osaamista on kehitetty kaikissa palveluissa ja tarvittaessa se toteutetaan monialaisesti
- perheitä tuetaan tunnistamaan paremmin omia tarpeitaan; toiminta on lasten ja perheiden näkökulmasta hyödyllistä
- tuen ja hoidon muodoista on sovittu ml. erityispalvelujen konsultaatiot ja jalkautuminen

Tarjoaa varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta (4)

Miten

Perhekeskuksen toiminta järjestetään siten, että

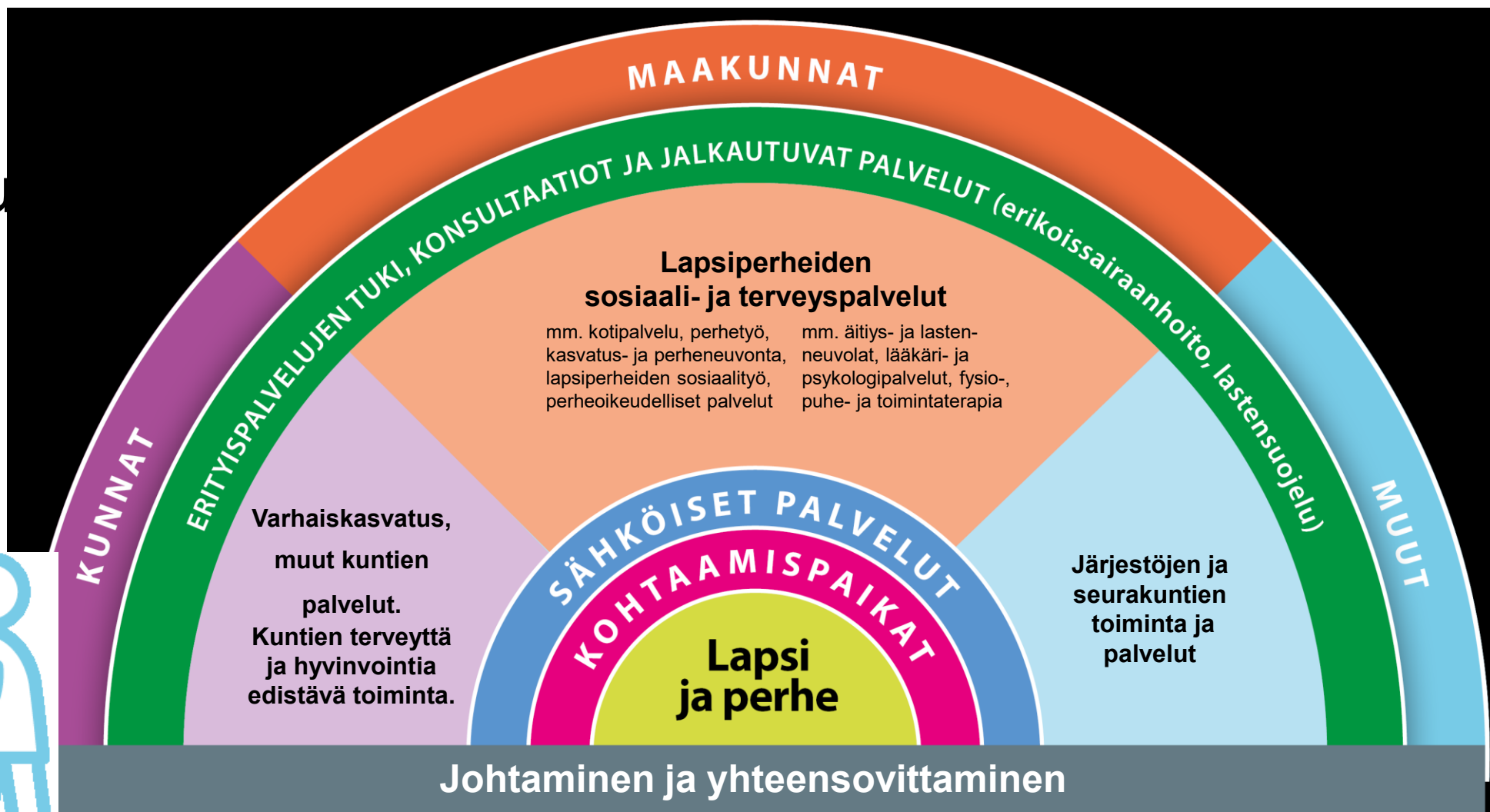
- uusia hoitomuotoja kehitetään aktiivisesti
- monialaisen yhteistoiminnan käytännöistä on sovittu
- on varmistettu palvelujen jatkuvuus, koordinointi ja nimetty vastuuhenkilö
- yhteistyö Kelan kanssa on käynnistynyt,
- toimitaan yhdessä järjestöjen ja seurakuntien kanssa
- sähköisten palveluiden kautta palveluihin pääsy on helppoa ja nopeaa
- johtaminen mahdollistaa varhaisen tuen ja hoidon tarjoamisen

Tarjoaa varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta (5)

Perhekeskus- palvelu- verkosto

Palveluverkosto - yleistä

- Palveluverkosta avaavat diat valmisteltu
  - MIKSI-MITÄ-MITEN -jäsenitys
- Keskusteltavana: miten dioihin kirjataan
  - Erityis- ja vaativan tason palvelut
    - Lastensuojelu,
    - Somaattinen ja psykiatrinen erikoissairaanhoido,
    - OT-keskukset,
    - Vammaisten palvelut
  - Opiskeluhuollon palvelut
  - Lääkäreiden palvelut

Perhekeskustoimintamallilla tarkoitetaan

- **lähipalvelujen kokonaisuutta**, joka sisältää lapsille ja perheille suunnatut hyvinvointia ja terveyttä sekä kasvua ja kehitystä edistävät sekä varhaisen tuen ja hoidon palvelut.
- **uutta tapaa verkostoida** nykyisin hajanaiset lasten ja perheiden palvelut ja sovittaa ne yhteen synergiaetuja tuottavasti ja lapsi- ja perhelähtöisesti siten, että jokainen lapsi ja perhe saisi tarvitsemansa tuen ja avun.
- **rakennetta** maakuntien sote-palveluiden ja kuntien järjestämien palveluiden sekä järjestöjen ja seurakuntien toiminnan yhteensovittamiseksi sote-uudistuksessa.

Määrittelyä

Perhekeskus - yhteensovitetuilla palveluilla apua ja tukea perheille

Keskiössä voimavarojen vahvistaminen ja kohtaaminen

Perhekeskus- ten asemointi maakunnan alueella

- Maakuntatilanne uusi verrattuna aikaisempaan
- Kuntapohjaiset mallit lähtötilanteessa tavallisia
- Edellyttänyt terminologiasta sopimista
  - yhdyshenkilöt ja työpajat
- Esimerkkejä ja yhteenveto maakuntien tilanteesta
- Lähipalveluperiaate (psykososiaalinen, fyysinen, digitaalinen)

Perhekeskus lähipalveluna

Psyko-sosiaalisesti saavutettavissa:

- Palvelut ja toiminta on tarkoitettu kaikille lapsiperheille.
- Erityistä huomiota perheiden mukaan kutsumiseen, myönteiseen vastaanottoon, osallisuuden vahvistamiseen ja tarpeiden mukaisiin palveluihin.
- Näin vähennetään ulkopuolisuuden ja osattomuuden kokemusta sekä leimautumisen pelkoa ja vahvistetaan avun vastaanottavuutta ja rakennetaan luottamusta.

Fyysisesti saavutettavissa:

- Palvelut fyysisesti lasten kasvuympäristöjen ja perheiden arkiympäristöjen läheisyydessä ja/tai toimivien kulku- ja liikenneyhteyksien päässä tai jalkautuvat esimerkiksi kotiin.

Digitaalisesti saavutettavissa:

- Reaaliaikaiset verkkopalvelut (chat, ajanvaraus), perheen oman aikataulun mukaan hyödynnettävät palvelut (neuvonta, ohjaus, vanhemmuuden tuki)

Asemoiminen ja terminologia

- Perhekeskus
    - Sisältää palveluverkoston kaikki palvelut ja toteuttaa kaikki tehtävät
    - Maakunnan alueella on useita perhekeskuksia/perhekeskusalueita, joista kukin vastaa oman alueensa lapsiperheväestöstä
  - Perhekeskuksen toimipiste
    - Perhekeskuksen alueella voi olla toimipisteitä, joissa vain osa palveluverkoston palveluista
    - Lähipalveluperiaate toteutuu
  - Kohtaamispaikka *Tuo iloa ja tarjoaa apua*
    - Perhekeskuksen alueella on useita kohtaamispaikkoja
    - Päätehtävä: matalan kynnyksen vertaistuki ja palveluohjaus
    - Määrittely ml kriteerit valmisteilla, valm. 8/2018
- Tarkentunut perhekeskusyhdyshenkilöiden antaman palautteen (1/2018) perusteella

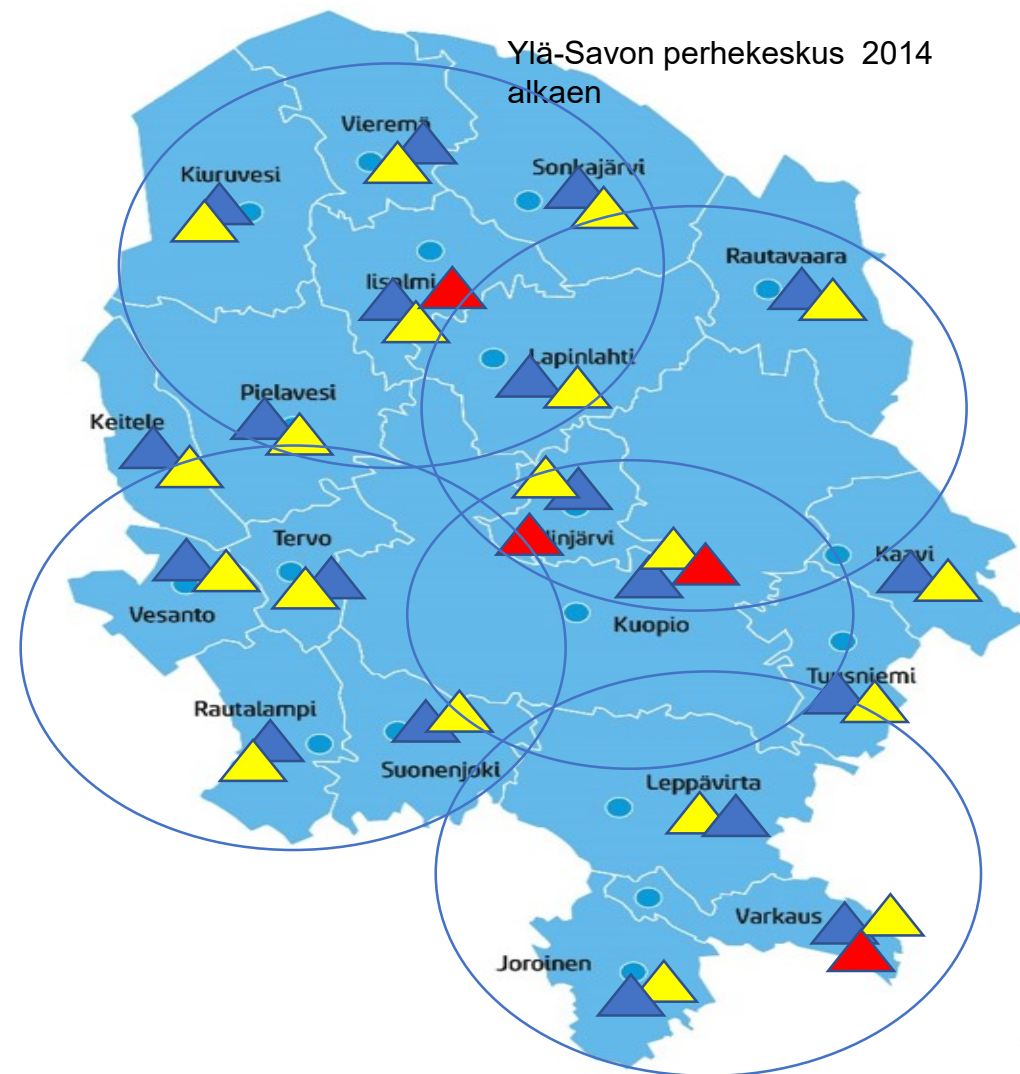

Esimerkki: Perhekeskukset Pohjois-Savossa

- 18 jäsenkuntaa + Joroinen
- n. 250 000 asukasta
- Keskusteltu viidestä perhekeskusalueesta (POSOTE 3)
- Perhekeskukseen kuuluu

- ▲ Perhekeskuksen toimipisteet joka kunnassa
- ▲ Kohtaamispaikat joka kunnassa
- ▲ Perheentalot 4 (toimii jo Iisalmi, Kuopio)

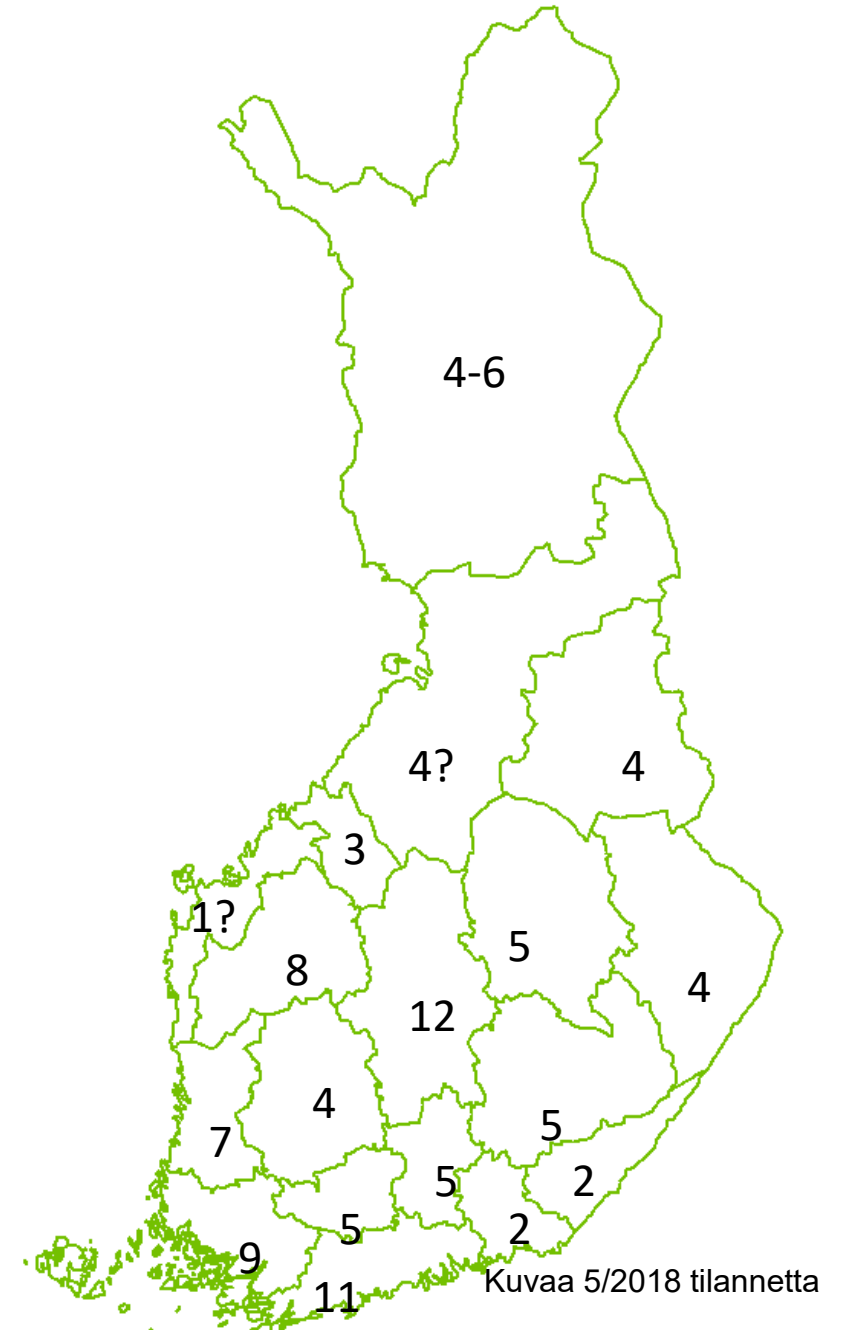
Perhekeskusten perustaminen ja asemoiminen maakunnissa etenee: Tilanne toukokuussa 2018

Perhekeskuksia: 104-111

Toimipisteitä: 142

Kohtaamispaikkoja: 191

Toiminnassa
Päätökset tehty
Suunnitteilla
Pilotteina
Tieto epävarma

Kuvaa 5/2018 tilannetta

Johtaminen, koordinaatio ja yhteensovittaminen

Työstäminen jatkuu
elokuussa

- Johtaminen
  - Tarvitaan linja- ja verkostojohtamista
    - kaikilla yhteen sovittamisen näkökulma
  - Johtamisrakenteet eri tasoille: maakunta, perhekeskus
    - monet maakunnat suunnitelleet
  - Perhekeskuskoordinaattori vai palvelupäällikkö
  - Vastuu kokonaisuudesta: maakunnan liikelaitos
- Palvelujen ja toimintojen yhteensovittaminen
  - Asiakastyö (**focus**)
  - Yhteistoiminta: eri palveluissa, tiimit, työparit ym.
  - Johtaminen
- Johtamisen tehtävänä on mahdollistaa yhteen sovittaminen

Johtaminen, koordinaatio, yhteensovittami nen

- Suunnitelma palvelujen yhteensovittamisesta 2018 loppuun mennessä (To Do -lista)
  - neuvottelujen käynnistäminen, toisten työhön tutustuminen
  - askelmerkit etenemisestä kohti yhtenäisiä linjauksia ja yhtenäisiä käytäntöjä
- Koordinaatio (saattaa sopusuhtaiseen yhteistoimintaan)
  - Kunkin kohtaamispaikan, perhekeskuksen ja sen toimipisteiden sisäinen koordinaatio
  - Koko kokonaisuuden koordinointi maakunnassa: Kunkin alueen perhekeskuksen ja sen toimipisteiden sekä alueen kohtaamispaikkojen toiminnan koordinointi ja yhteen sovittaminen toimivaksi kokonaisuudeksi
- Sopimukset
- Vastuu kokonaisuudesta – maakunnan liikelaitos

Yhteenvedoa
määrittelystä

Perhekeskus on
lapsi- ja perhelähtöinen
palvelukokonaisuus,
joka on rakennettu
yhteiskehittämisen avulla
kansallisten linjausten mukaisesti

vrt. järjestämislain 9 §

Yhteiskehittäminen

Maakuntien muutostyö ja sen tukeminen

Kaikki maakunnat
mukana (18 + PKS)

- Yhdyshenkilöverkosto: edustaja/maakunta, 1 x kk
- Säännölliset työpajat: perhekeskusmalli, tehtäväkohtaiset työpajat ml kohtaamispaikan työpajat
- Maakuntavierailut (THL-STM -työryhmä)
- Perhekeskus-diat, perhekeskusopas (syksyksi)
- Monialainen tarpeen arviointi ja avun antaminen (työryhmä)
- Muu toimeenpanoa tukeva kansallinen työ, muun muassa
  - Kasvatus- ja perheneuvonta. Lastenvalvojen työ
  - Kasvun tuki: näyttöön perustuvat menetelmät
  - Vanhemmuussuunnitelma osana eroauttamista
  - Järjestöjen kanssa tehtävät sopimukset, Perheet keskiöön -hanke
  - Yhdyspintatyö ja verkostojohtamisen kehittäminen
  - Luo luottamusta
- To do -lista: mitä valmiiksi vuoden 2018 loppuun mennessä

Perhekeskukset perhevapaalta paluun tukijoina

- Perhekeskukset tarjoavat areenan tukemaan pitkään perhevapailta olleiden äitien paluuta takaisin työelämään
- a) Perhekeskuksen toimipisteissä tai avoimissa kohtaamispaikoissa työvoimaviranomaiset voisivat tarjota ura- ja työhönpaluuvalmennusta
- b) Perhekeskuksissa voitaisiin järjestää uudenlaista monialaista ja aktivoivaa ryhmätoimintaa, jossa työvoimaviranomaiset yksi toimijataho
- c) jokin muu tapa
- Käytännön toteutus
  - kysytään vakiintuneiden perhekeskusten halukkuutta osallistua

Julkaisut ja materiaalit

- Uusi käsikirja pakolaisten mielenterveyden tukemiseksi Suomessa
PALOMA-käsikirja: <http://www.julkari.fi/handle/10024/136193>
- Vanhemmuussuunnitelma (Lape-sivut)
- Kasvatus- ja perheneuvonta. Työn sisältöjen, työtehtävien, tavoitteiden ja työmenetelmien määrittely (raportti tulossa)
- Lastenvalvojen työ
- Vanhemmuuden ja parisuhteen tuki
- Muut työryhmäraportit
- Perhekeskus-opas
- Perhekeskus-diasarja
- Perhekeskusesite äitiyspakkaukseen
- Artikkelit

Työ jatkuu
Teemme yhdessä lasten, nuorten ja
perheiden hyvää arkea.

